

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Lutine de Wal Pastoor

Å lære samtalen for læring: Klasseromssamtalen som læringsredskap. En kasusstudie av et norsk multietnisk klasserom

Avhandling for graden dr. polit. ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo. Disputas i juni 2008.

En stor utfordring som Norge og andre europeiske land står overfor, er hvordan man skal forholde seg til det språklige og kulturelle mangfoldet elevene i dagens klasserom representerer, og hvordan man kan bedre minoritetsspråklige elevers muligheter for å lykkes i skolen. Siden det er behov for en bedre forståelse av hvordan elever tilegner seg kunnskap i skolen, er studier av hvordan klasseromssamtaler utspiller seg av sentral betydning.

Klasseromssamtalene i en barneskoleklasse, der om lag halvparten av elevene har minoritetsbakgrunn, er temaet for avhandlingen. I avhandlingen drøftes utfordringer ved klasseromssamtalen som et verktøy for formidling og læring i en klasse der elevene har ulike språklige og kulturelle bakgrunn. Avhandlingen fremhever både klasseromssamtalens komplekse karakter og hvordan forskjellige samtaleaspekter påvirker elevers deltakelse i samtalen. Analysen av samtaleepisoder viser at misforståelser som oppstår ofte er resultat av en uoverensstemmelse mellom læreres implisitte antakelser om hva som er allmennkunnskap og minoritetselvers manglende kulturelle bakgrunnskunnskaper. Resultatene viser at dialogisk utformede samtaler lettere avdekker misforståelser og samtidig gir mulighet for ny forståelse og utvikling av felles kunnskap.

Samtaleanalysene avdekker videre at deltakelse i samtaler krever mer enn å kunne norsk hverdagspråk. Elevene må mestre forskjellige samtaleformer som gjelder for skolens ulike fag, som har hvert sitt særpregede vokabular, genre og diskurs. Minoritets elever må altså lære seg mer enn et nytt språk, de må lære seg ulike normer og former for samtale som bare kan læres gjennom deltakelse. Det at samtaledeltakelse er både middel og mål i læringsprosessen, fører lett til en ond sirkel for elever som ikke behersker det norske språket godt nok. Lærers rolle i tilretteleggingen av klasseromssamtalen som læringsredskap for alle elevene – uansett deres språklige og kulturelle bakgrunn – understrekes i avhandlingen.

Undersøkelsen er en kvalitativ kasusstudie av en tredjeklasse i Oslo. I tillegg til norsk er ni andre språk representert i klassen. Data til undersøkelsen ble samlet inn i løpet av et skoleår gjennom ulike etnografisk orienterte metoder som klasseromsobservasjon, lydbåndopptak, videoopptak, kvalitative intervjuer av elever og lærere, samt innhenting av skriftlig materiale.

Kontakt: Lutine de Wal Pastoor, e-post: lutine.pastoor@nkvts.unirand.no

Astri Ramsfjell

"Kjære Gud, jeg har det godt." Leserrolle og barndomskonstruksjon i religiøs didaktisk barnelitteratur

Avhandling for graden dr. art. ved Det historisk-filosofiske fakultet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU. Disputas i juni 2008.

Avhandlinga er en undersøkelse av leserrolle og barndomskonstruksjon i utvalgte tekster fra to samlinger didaktiske hverdagsfortellinger og to bibelbøker for barn, alle utgitt i Norge mellom 1950 og 1999. Med leserrolle menes de ulike lesestrategier som er skrevet inn i teksten og som legger føringer for leserens måte å orientere seg i den på, likevel slik at leseren selv må bidra til å skape mening i teksten. Forståelsen av leserrollen er primært basert på Wolfgang Isters resepsjonsteoretiske tilnærming til skjønnlitterære tekster.

Undersøkelsen har to overordnede problemstillinger, for det første hvordan tekstene konstruerer barn og barndom, og for det andre hvordan endringer i synet på barn og barndom kan ha nedfelt seg i dem, og hvilke teologiske implikasjoner slike endringer kan synes å ha. Analysemetoden er inspirert av Isters syn på leseprosessen som en bevegelse mellom ulike tilganger eller perspektiver teksten kan tilby, hvorav de viktigste er *den innskrevne fortellerens*, *den innskrevne adressatens*, *plottets* og *de fiktive karakterenes* perspektiv. I tillegg blir den narrative tekstens *kausaltet* analysert. *Tekstens barn* forstås både som de barnlige eller barnliggjorte aktørene i fiksjonen og som den instansen fortelleren henvender seg til.

De to eldste samlingene, Mia Hallesbys *Fortellinger for de minste* fra 1950 og Anne de Vries' *Barnas Bibel* fra 1959, står i tradisjonen fra to narrative sjangrer som går tilbake til barnelitteraturens eldste historie: *den moralpedagogiske eksempelfortellingen* med *gjengjeldelsens lov* som bærende kausalprinsipp, og *samtalelitteraturen* hvor en innskrevet voksen aktør underviser en gruppe barn med utgangspunkt i en fortelling. De to nyere samlingene, Kari Vinjes *Gud og jeg er venner* fra 1979 og Johannes Møllehaves *Barnas Bibel på vers og rim* fra 1999, står fremdeles formelt i tradisjonen fra samtalelitteraturen, mens *gjengjeldelsens lov* fra den moralpedagogiske tradisjonen er blitt sterkt svekket. I den grad sjangeren gjør det mulig, framstår barnet i de nyere tekstene som erkjennende religiøst subjekt og ikke utelukkende som objekt for den innskrevne formidlerens forkynnelse. Mens Hallesbys og de Vries' barn lever i en verden regulert av normer og plikter som blir håndhevet av den voksne på vegne av Gud, og erfarer at lydighet lønner seg og ulydighet straffer seg, så lever Vinjes og Møllehaves barn sammen med den voksne i et spontant tillitsforhold til Gud og erfarer at dette forholdet utløser gode handlinger.

I de Vries' bok blir kristendommens sentrale fortelling, påskefortellingen, primært forstått som den ultimate oppfyllelse av *gjengjeldelsens lov*, idet Jesu lidelse, død og oppstandelse blir tolket som en stedfortredende *straff*. Barnets lydighet og ydmykhet er egenskaper som Gud verdsetter, og barnets bønn om tilgivelse en god handling som han lønner, mens han på motsatt vis straffer stolthet og manglende erkjennelse av skyld. I Møllehaves bok blir Jesu død primært forstått som en kjærlighetshandling og Jesu oppstandelse som uttrykk for at livet er sterkere enn døden. Barnet er en kreativ, leken og humoristisk person, likeverdig med den voksne og bevisst sitt eget verd.

Vurdert under ett synes materialet altså å vise en klar sammenheng mellom fortellingens kausalitet, barndomskonstruksjon og forståelse av Det nye testaments påskefortelling. Mens det lydige barnet trenger å få sine synder tilgitt, har det myndige barnet behov for å få sitt livsmot bekreftet og styrket.

Kontakt: Astrid Ramsfjell, e-post: AstriRamsfjell@dmmh.no

Oddfrid Skorpe Tennfjord

Attitudes towards child sexual abuse/Haldningar til seksuelle overgrep mot barn

Avhandling for Ph.D.-graden ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, NTNU. Disputas i mars 2008.

Avhandlinga hadde tre hovudmål. Det fyrste var å utvikla og validera eit nytt måleinstrument kalla Attitudes Toward Child Sexual Abuse (haldningar til seksuelle overgrep mot barn). Det andre målet var å kartleggja haldningar til seksuelle overgrep mot barn og å testa om slike haldningar er relatert til personlege, kulturelle og sosiale faktorar, som t.d. empati, kvinnesyn og kjønn, samt om haldningar er relatert til overgrepsåtfærd. Det tredje målet var å sjå om haldningar er relatert til interessa for å søkja kunnskap om overgrep. Avhandlinga er sett saman av 3 studiar som alle er basert på same datainnsamling i tre utval: Eit utval av vaksne nordmenn. Eit utval av aktive kristne som kjem frå eit område der kyrkja har hatt særskilt fokus på overgrepsproblematikk og eit utval av vaksne som sit i fengsel dømde for overgrep mot barn.

Resultatet av studie 1 viste at måleinstrumentet hadde tilfredsstillande psykometrisk kvalitet og var bygd opp av 4 faktorar kalla 1) Aksept av og ansvar for seksuell kontakt mellom vaksne og barn, 2) Fatalisme – vilje til å rapportera overgrep, 3) Skadeverknader av overgrep og 4) Lov og rett – om seksuell lågaldar.

Studie 2 viser at det i Noreg er sterke haldningar mot sex mellom vaksne og barn. Overgrepsdømde var mest positive til ein slik relasjon. Dei aktive kristne tok størst avstand. Studien viste også at personlege og sosiale faktorar påverkar folks haldningar. Empati og normløyse var dei sterkaste prediktorane for haldningar blant vaksne nordmenn og aktive kristne. Blant overgripingar var kvinnesyn og femininitet sterkaste prediktorar. Dette tyder at ein ved førebyggjande tiltak i ulike grupper må bruka ulike strategiar for å kunna påverka haldningar.

Studie 3 viser at respondentane som søkte mest kunnskap om overgrep også hadde haldningar som var sterkt imot overgrep. Interesse var også avhengig av eigen overgrepshistorie: Dei som har vore utsett for overgrep søkte meir kunnskap enn dei som ikkje har vore utsett. Også overgrepsdømte søkte meir kunnskap om emnet enn dei som ikkje hadde noko direkte erfaring med overgrep. Dette kan tyda på at overgrepsdømte ynskjer å forstå eigen åtfærd som eit leidd i behandling fleire av dei får medan dei er i fengsel.

Kontakt: Oddfrid Skorpe Tennfjord, e-post: oddfrid.skorpe.tennfjord@svt.ntnu.no

Johannes Westberg

Förskolepedagogikens framväxt: Pedagogisk förändring och dess förutsättningar, ca 1835-1945

Avhandling for graden fil.dr. ved Historisk-filosofisk fakultet, Uppsala Universitet, Sverige. Disputas i mai 2008.

”Förskolepedagogikens framväxt: Pedagogisk förändring och dess förutsättningar, ca 1835-1945” är en undersökning av pedagogisk förändring och dess villkor. Under 1800-talets andra och 1900-talets första hälft genomgick de svenska förskolorna en genomgripande omvandling när deras verksamhet förändrades från undervisning till förskolepedagogik. Denna förändring analyseras i denna studie med utgångspunkt från en jämförelsevis lång tidsperiod, ett organi-

sationshistoriskt perspektiv och arkivmaterial bevarat från 44 förskolesällskap. I fokus för min undersökning står tre förskoleformer: småbarnsskolor, barnkrubbor och barnträdgårdar. Eftersom dessa förskolor var organiserade av filantropiska organisationer är avhandlingens resultat även av filantropihistoriskt intresse.

Förskolepedagogiken etablerades genom en urvals- och anpassningsprocess. Småbarnsskolorna lades ned eller förändrade sin verksamhet genom att inte längre undervisa barnen. Barnkrubbor ökade i antal och började använda sig av förskolepedagogiska sysselsättningar som även återfanns i de barnträdgårdar som sedermera inrättades under 1900-talets första hälft. Min undersökning visar att denna förändring skedde på grund av förutsättningarna för de enskilda förskolornas verksamhet. Debatten kring småbarnsskolorna, förskolornas intäkter och folkskoleväsendets utvidgning är faktorer som framhållits tillsammans med förändringar i spridningen av pedagogiska idéer och kommunala reglementen. Hur dessa faktorer bidrog till den pedagogiska förändringen utgör avhandlingens huvudsakliga innehåll.

Avhandlingens resultat fördjupar vår kunskap om förskolornas ekonomiska villkor, deras organisatoriska nisch och relation till kommunen. Avhandlingen ifrågasätter den betydelse som tillskrivits framväxten av ett romantiskt barnbegrepp för den pedagogiska förändringen i förskolorna, och ger en ny bild av barnträdgårdsrörelsens roll i detta sammanhang. Den tillskriver barnkrubborna en hittills ej uppmärksammas roll i den pedagogiska förändring samtidigt som de andra förskolornas del i densamma omvärderas. Som en följd av detta bidrar min undersökning till att revidera återkommande antaganden om pedagogisk förändring och sambandet mellan generella samhällseliga eller ideologiska strukturer och pedagogisk förändring.

Kontakt: Johannes Westberg, e-post: Johannes.Westberg@edu.uu.se